

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Et primo, Vtrum lex humana debeat poni in communi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

A Secundo est de ratione legis humanae, quod ordinetur ad bonum commune ciuitatis. Et secundum hoc, lex humana diuidi potest secundum diuersitatem eorum, qui specialiter dant operam ad bonum commune. sicut sacerdotes pro populo Deum orantes, principes populum gubernantes, & milites pro salute populi pugnantes: & ideo istis hominibus specialia quaedam iura apertur. Tercio est de ratione legis humanae, ut instituat a gubernante communitatem ciuitatis, sicut supra dictum est. * Et secundum hoc distinguuntur leges humanae secundum diuersa regimina ciuitatum, quorum vnum, secundum Philosophum in tertio Politicorum, est regnum, quando scilicet ciuitas gubernatur ab vno: & secundum hoc accipiuntur constitutiones principum. Aliud vero regimen est aristocratia, id est, principatus optimorum, vel optimatum, & secundum hoc sumuntur responsa prudentum, & etiam senatusconsulta. Aliud regimen est oligarchia, id est, principatus paucorum diuitum & potentum: & secundum hoc sumitur ius praetorium, quod etiam honorarium dicitur. Aliud autem regimen est populi, quod nominatur democratia: & secundum hoc sumuntur plebiscita. Aliud autem est tyrannicum, quod est omnino corruptum, vnde ex hoc non sumitur aliqua lex. Est etiam aliquod regimen ex istis commixtum, quod est optimum: & secundum hoc sumitur lex, quam maiores natu

Utrum lex humana debeat poni in communi magis, quam in particulari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod lex humana non debeat poni in communi, sed magis in particulari. Dicit enim Philosophus in quinto Ethicorum, * quod legalia sunt, quaecumque in singularibus legem ponunt, & etiam sententia, quae sunt etiam singularia: quia de singularibus actibus sententiae feruntur. ergo lex non solum ponitur in communi, sed etiam in singulari.

Intra q. 88. artic. 2. ad 3. & 2.2. eu. ff. 147. arti. 3. & 4. cor. Cap. 7. to. 5.

B 2 Praeterea. Lex est directiua humanorum actuum, ut supra dictum est: * sed humani actus in singularibus consistunt. ergo lex humana non debet in vniuersali ferri, sed magis in singulari.

Q. 90. arti. 1.

3 Praeterea. Lex est regula & mensura humanorum actuum, ut supra dictum est: * sed mensura debet esse certissima, ut dicitur in 10. Metaphysicorum. ¶ cum ergo in actibus humanis non possit esse aliquid vniuersale ita certum, quin in particularibus deficiat, videtur quod necesse sit leges non in vniuersali, sed in singularibus poni.

Q. 90. arti. 1. Text. 3. to. 5.

SED CONTRA est, quod Iurisperitus dicit, * quod iura constitui oportet in his, quae saepius accidunt: ex his autem, quae forte vno casu accidere possunt, iura non constituuntur.

In digesti. veteri. lib. 1. titulo 3. leg. 3. 4. & 5.

RESPOND. Dicendum, quod quia vnumquodque quod est propter finem, necesse est quod sit fini proportionatum, finis autem legis est bonum commune: quia, ut Isidorus dicit in libro Etymolog. * nullo priuato commodo, sed pro communi utilitate ciuium lex debet esse conscripta: vnde oportet leges humanas esse proportionatas ad bonum commune. bonum autem commune constat ex multis, & ideo oportet, quod lex ad multa respiciat, & secundum personas, & secundum negotia, & secundum tempora. Constituitur enim communitas ciuitatis ex multis personis, & eius bonum per multiplices actiones procuratur: nec ad hoc instituitur, quod aliquo tempore modico duret, sed quod omni tempore perseueret per ciuium successione, ut Augustinus dicit in 2. de Ciuitate Dei. *

Lib. 5. c. 21.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philosophus in 5. Ethicorum. ¶ ponit tres species iuris legalis, quod est ius positium. Sunt enim quaedam, quae simpliciter in communi ponuntur, & haec sunt leges communes: & quantum ad huiusmodi dicit, quod legale est, quod ex principio quidem nihil differt sic, vel aliter: quando autem ponitur, differt, puta, quod captiui statuto pretio redimantur. Quaedam vero sunt quae sunt communia quantum ad aliquid, & singularia quantum ad aliquid: & huiusmodi dicuntur priuilegia, quasi leges priuatae, quia respiciunt singulares personas, & tamen potestas eorum extenditur ad multa negotia: & quantum ad hoc subdit, Adhuc quaecumque in singularibus legem ponunt. Dicuntur etiam quaedam legalia. non quia sint leges, sed propter applicationem legum communi ad aliqua particularia facta, sicut sunt sententiae, quae pro iure habentur: & quantum ad hoc subdit, Et sententia.

Ex libr. 2. c. 21. & lib. 22. cap. 4. habetur rom. 5. Cap. 7. to. 5.

AD SECUNDVM dicendum, quod illud quod est directiuum, oportet esse plurimum directiuum: vnde in 10. Metaphysicorum. * Philosophus dicit, quod omnia quae sunt vnius generis, mensurantur aliquo vno, quod est primum in genere illo. Si enim essent tot regulae, vel mensurae, quot sunt mensurata, vel regulara, cessaret

Text. 4. to. 3.

QVAESTIO XCVI.

De potestate legis humanae, in sex articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de potestate legis humanae.

ET circa hoc quaeruntur sex.

1 Primò, Utrum humana lex debeat poni in communi.

2 Secundo, Utrum lex humana debeat omnia vitia cohibere.

3 Tertio, Utrum omnium virtutum actus habeat ordinare.

4 Quarto, Utrum imponat homini necessitatem, quantum ad forum conscientiae.

5 Quintò, Utrum omnes homines legi humanae subdantur.

6 Sextò, Utrum his qui sunt sub lege, liceat agere praeter verba legis.

Super Quaestione 86. articulum primum & secundum.

IN articulis primo, & secundo, 96. quaestio. hoc notandum occurrit. primo, quod cum in secundo articulo concluditur negatiua de prohibitione omnium vitiorum, intelligitur de omnibus vitijs secundum eorum suam latitudinem, id est, omnes eorum actus, & non de omnibus vitijs, id est, habitibus vitiosis, ut patet ex responsione ad primum in articulo tertio, vbi dicitur, quod prohibentur omnia vitia, sed non secundum omnes actus eorum.

E

E

faret utque vitia regula, vel mensura, que est vt ex vno multa possint cognosci. & ita nulla esset vitia legis, si non se extenderet nisi ad vnum singularem actum. Ad singulares enim actus dirigendos dantur singularia precepta prudentium: sed lex est preceptum commune, vt supra dictum est. *

AD TERTIVM dicendum, qd non est eade certitudo querenda in omnibus, vt in 1. Ethic. * dicitur: vnde in rebus contingentibus, sicut sunt naturalia & res humana; sufficit talis certitudo, vt aliquid sit verum vt in pluribus, licet interdum deficiat in paucioribus.

ARTICVLVS II.

Vtrum ad legem humanam pertineat omnia vitia cohibere.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, qd ad legem humanam pertineat omnia vitia cohibere. Dicit enim Isidorus in libr. 7. Etymologia- rum, quod leges sunt facta, vt earum metu coarceatur audacia: non autem sufficienter coercentur, nisi qualibet mala cohiberentur per legem. ergo lex humana debet qualibet mala cohibere.

¶ 2. Praterea. Intentio legislatoris est cines facere virtuosos: sed non potest aliquid esse virtuosus, nisi omnibus vitijs compefcat. ergo ad legem humanam pertinet omnia vitia compefere.

¶ 3. Prater. Lex humana a lege naturali derivatur, vt supra dictum est: sed omnia vitia repugnant legi natura: ergo lex humana omnia vitia debet cohibere.

SED CONTRA est, quod dicitur in 1. de liber. arbit. 7. Videtur mihi legem istam, que populo regendo scribitur, recte ista permittere, & diuina prouidentiam vindicare: sed diuina prouidentia non vindicat nisi vitia. ergo recte lex humana permittit aliqua vitia, non cohibendo ipsa.

RESPON. Dicendum, qd sicut iam dictum est, lex ponitur vt quadam regula, vel mensura humanorum actuum: mensura autem debet esse homogenea mensurato, vt dicitur in 10. Metaph. * diuersa enim leges imponantur hominibus secundum eorum conditionem: quia, vt Isidorus dicit, lex debet esse possibilis & secundum naturam, & secundum consuetudinem patrie. Potestas autem siue facultas operadi ex interiori habitu, seu dispositione procedit: non enim idem est possibile ei, qui non habet habitum virtutis, & virtuoso: sicut etiam non est idem possibile puero, & viro perfecto. & propter hoc non ponitur eadem lex pueris, que ponitur adultis. Multa enim pueris permittuntur, que in adultis lege puniuntur, vel etiam vituperantur: & similiter multa sunt permittenda hominibus non perfectis virtute, que non essent toleranda in hominibus virtuosis. Lex autem humana ponitur multitudini hominum, in qua maior pars est hominum non perfectorum virtute. Et ideo lege humana non prohibentur omnia vitia, a quibus virtuosus abstinet, sed solum grauiora, a quibus possibile est maiorem partem multitudinis abstinere, & precipue que sunt in nocumentum aliorum, sine quorum prohibitione societas humana conseruari non posset: sicut prohibentur lege humana homicidia, & furti, & huiusmodi.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd audacia pertinere videtur ad inuasionem aliorum: unde precipue pertinet ad illa peccata, quibus iniuria proximis irrogatur, que lege humana prohibentur, ut dictum est. *

Supra q. 91. art. 4. co. in. & q. 93. art. 3. ad 3. & ff. q. 99. artic. co. & 2. q. 49. art. 2. ad 1. & q. 77. art. 1. ad 1. & q. 78. art. 1. ad 4. Et mal. q. 2. art. 4. ad 6. Et quola. art. 1. ad 2. & 3. Et loban. 1. Lib. 1. ca. 20. * Q. 91. art. 3. & 3. & q. 93. artic. 3. Lib. 1. cap. 5. som. 1. Art. preced. Text. 3. et 4. tom. 3. Lib. 2. c. 21. In corp. art.

AD SECVNDVM dicendum, quod lex humana tendit homines inducere ad virtutem, non solum sed gradatim: & ideo non statim multitudinem perfectorum imponit ea, que sunt iam virtuosorum: ut scilicet ab omnibus malis abstinere: alioquin perfecti huiusmodi precepta ferre non valent: deteriora mala prorumperent, sicut dicitur Pro. 30. Qui nimis emungit, elicit sanguinem, & M. Quod si vinum nouum, id est precepta perfectiora, mittatur in utres ueteres, id est in homines imperfectos, utres rumpuntur, & vinum effunditur, & precepta contemnantur, & homines ex contemptu ad peiora mala prorumpunt.

AD TERTIVM dicendum, quod lex naturalis quaedam participatio legis aeterna: in nobis legem humana deficit a lege aeterna. Dicit enim gust. in 1. de liber. arbit. * Lex ista que regenda vitibus fertur, multa concedit, atque impunita linquit, que per diuinam prouidentiam uindicta neque enim quia non omnia facit, ideo que improbanda sunt: unde etiam lex humana non omnia potest prohibere, que prohibet lex natura.

ARTICVLVS III.

Vtrum lex humana precipiat actus omnium virtutum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod lex humana non precipiat actus omnium virtutum. Actibus enim virtutum opponuntur actus vitiosi: sed lex humana non prohibet omnia vitia, ut dictum est. * ergo etiam non precipiat actus omnium virtutum.

¶ 2. Prater. Actus uirtutis a uirtute procedit: sed uirtus est finis legis, & ita quod est ex uirtute, sub precepto legis cadere non potest. ergo lex humana non precipiat actus omnium uirtutum.

¶ 3. Praterea. Lex humana ordinatur ad bonum commune, ut dictum est: sed quidam actus uirtutum non ordinantur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum. ergo lex non precipiat actus omnium uirtutum.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 5. Ethic. * quod precipit lex fortis opera facere, & que temperati & que mansueti. Similiter autem in secundum alias uirtutes & malitias, hac quidem iubens, hac autem prohibens.

RESPON. dicendum, quod species uirtutum distinguuntur secundum obiecta, ut ex supra dictis patet. * Omnia autem obiecta uirtutum referri possunt, uel ad bonum priuatum alicuius personae, uel ad bonum commune multitudinis: sicut ea que sunt fortitudinis potest aliquis exequi uel propter conseruationem ciuitatis, uel ad conseruandum ius amici sui, & simi-

Supra q. 91. art. 4. co. in. & q. 93. art. 3. ad 3. & ff. q. 99. artic. co. & 2. q. 49. art. 2. ad 1. & q. 77. art. 1. ad 1. & q. 78. art. 1. ad 4. Et mal. q. 2. art. 4. ad 6. Et quola. art. 1. ad 2. & 3. Et loban. 1. Lib. 1. ca. 20. * Q. 91. art. 3. & 3. & q. 93. artic. 3. Lib. 1. cap. 5. som. 1. Art. preced. Text. 3. et 4. tom. 3. Lib. 2. c. 21. In corp. art.